

ANALIZA PERSPECTIVELOR ACTIVITĂȚII UNEI ZONE ECONOMICE LIBERE ÎN CADRUL MUN. BĂLȚI**Corina CEBANU, Nelea LISAC,***masteranți, Universitatea de stat Alecu Russo din Bălți*

Una dintre caracteristicile evoluției economiei mondiale în ultimele decenii o constituie integrarea crescândă a economiilor naționale. Aceasta se manifestă în primul rând prin expansiunea mai rapidă a schimburilor comerciale decât creșterea producției pe plan mondial, în paralel cu intensificarea fluxurilor monetar-valutare internaționale.

Unul dintre obiectivele tranziției la economia de piață a devenit realizarea unei economii deschise, cu o inserție activă pe plan mondial, menită să sprijine transformările economice interne. În această evoluție complexă și uneori contradictorie, de regionalizare și internaționalizare a economiilor, zonele economice libere (ZEL) reprezintă o structura aparte pe linia favorizării inserției în economia mondială.

Noțiunea de zona economică liberă definește separarea localizată geografic a activităților reglementate de cele nereglementate și care beneficiază de anumite facilități, inclusiv de ordin fiscal și vamal. Concret, prin zona economică liberă se desemnează un „port liber“, „depozit liber“, „aeroport liber“, aflate pe teritoriul unei țări sau în zona de frontieră a doua sau mai multe state, în care sunt eliminate o serie de taxe și restricții vamale obișnuite altfel. În principiu, este vorba de unul și același fenomen - formarea de enclave create special, în care agenții economici au anumite scutiri de taxe.

Cartagina, primul port liber la Marea Mediterana, este menționat încă din anul 814, înainte de nașterea lui Hristos. Zone libere comerciale au existat în China, Grecia și Roma antică. Aproape 70 de orașe din nordul Europei, aflate la încrucișarea unor importante drumuri comerciale, se bucurau de statutul de oraș liber pentru comerțul cu mărfuri încă din secolul al XIII-lea. Prin multitudinea operațiunilor economice realizate în regim liber, circumscris la o anumită zonă, ZEL este considerat cel mai promițător instrument de parcurgere a etapelor integrării economice, de la uniunea vamală la uniunea economică și

monetară. În prezent funcționează aproximativ 600 de zone economice libere și 108 uniuni vamale și zone de comerț liber. Organizarea ZEL are la bază legi și acte normative ce stabilesc regulile de înființare, conducere, precum și modul de comunicare cu interiorul și exteriorul țării care le realizează. Managementul ZEL este asigurat printr-un organ special, care poartă diferite denumiri - Agenție, Autoritate, Administrație, Regie Autonomă - în baza normelor de funcționare [13].

Zel-urile se clasifică după mai multe criterii: după tipul operațiunilor executate; după influența (reciprocă), la nivelul economiei naționale respective; după modul de administrare; după particularitățile organizatorice; după natura și importanța facilităților acordate sau după regimul fiscal; după locul de amplasare;

Dintre obiectivele strategice ale ZEL în ansamblul economiei naționale (economiei țării-gazdă) sunt menționate de regulă:

- atragera de capital și investitori străini;
- creșterea volumului de mărfuri exportate și a calității acestora;
- valorificarea mai bună a potențialului uman și absorbția somajului prin crearea de noi locuri de muncă;
- introducerea de noi tehnologii, perfecționate și competitive;
- atragera producătorilor unor mărfuri deficitare pe piața mondială;
- valorificarea mai bună a potențialului geografic și economic al zonei;
- realizarea unui impact favorabil asupra economiei naționale (a țării-gazdă) [7].

Cel mai important avantaj al activităților desfășurate constă în scutirea de impozit pe venitul obținut din operațiunile desfășurate în interiorul ZEL. Perioada minimă este de 5 ani, iar cea maximă, de 20 de ani, pentru care se acordă scutiri de impozit. Alte avantaje importante caracteristice pentru ZEL constau în: importul de mărfuri cu scutire de taxa vamală, anularea controlului asupra prețurilor, angajarea liberă a forței de muncă, oferirea unor avantaje suplimentare privind marimea chiriei solicitate, stabilirea termenelor de plată.

Zonele economice libere în Republica Moldova sunt create și activează în baza Legii cu privire la zonelor economice libere [14]. Conform prevederilor acesteia, rezident al zonei economice libere poate fi orice persoană fizică sau juridică înregistrată în modul stabilit de legislație în calitate de subiect al activității de întreprinzător în Republica Moldova.

Conform situației din 1 ianuarie 2010, în 6 zone economice libere erau înregistrați 146 de rezidenți. Numărul angajaților rezidenților zonelor libere, conform datelor la sfârșitul anului 2009, a constituit 3018 persoane. Din numărul total al angajaților, 1095 de persoane au activat în ZEL "Ungheni-Business", 1183 de persoane în ZAL "Expo-Business-Chișinău", 299 de persoane în ZAL "Tvardița", 316 persoane în ZAL "Valkaneș", 47 de persoane în ZAL "Taraclia" și 125 de persoane în ZAL "Otaci-Business" [10].

În zona liberă pot fi desfășurate așa genuri de activitate ca: producerea industrială a mărfurilor de export, cu excepția alcoolului etilic și a producției alcoolice; sortarea, ambalarea, marcarea și alte operații cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal al Republicii Moldova; activitate comercială externă; activitate de transport și alte genuri auxiliare de activitate, cum ar fi serviciile comunale, de depozitare, de construcții, de alimentație publică etc. Dar prioritare, sunt totuși, activitățile industriale de producere [4].

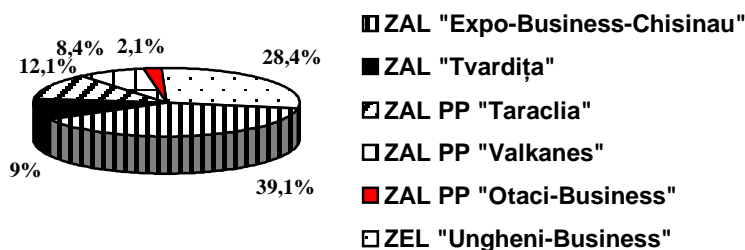

Fig. 1. Pondere volumului investițiilor atrase (pe zone), conform situației din 1.01.2010

Volumul total al investițiilor în zonele libere, pe parcursul întregii activități, la 1 ianuarie 2010 a constituit 124,7 mil. dolari SUA, dintre care în 2009 au fost investite circa 4,6 mil. dolari SUA.

Din volumul total al investițiilor 48,7 mil. dolari SUA revin ZAL "Expo-Business-Chișinău", 34,2 mil. dolari SUA ZEL "Ungheni-Business", 15,1 mil. dolari SUA ZAL PP "Taraclia", 12,4 mil. dolari SUA ZAL "Tvardița", 10,6 mil. dolari SUA ZAL PP "Valkaneș". În ZAL PP "Otaci-Business" volumul investițiilor este neînsemnat (2,6 mil. dolari SUA). În comparație cu anul 2000 volumul investițiilor atrase în zonele libere a crescut de 6,6 ori.

În zonele libere crește ponderea activității industriale, care devine genul prioritar de activitate. În anul 2009, volumul total al mărfurilor produse și serviciilor prestate în zonele libere a constituit mai mult de 1,2 mld. lei, din care ponderea producției industriale a constituit circa 80%. De la începutul creării ZEL, investițiile au constituit 116,8 mil. dolari SUA, dintre care în 2008 au fost investite circa 17,6 milioane.

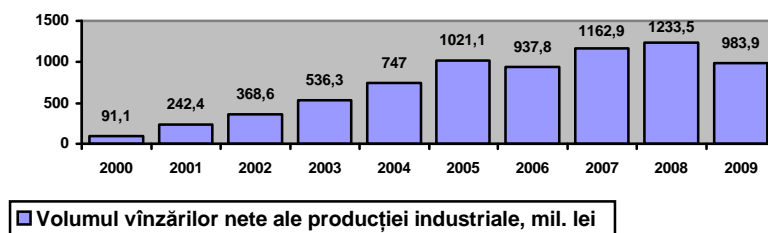

Fig. 2. Volumul vânzărilor nete ale producției industriale în zonele libere

Volumul vânzărilor nete ale producției industriale în total pe zonele libere în anul 2009 a constituit 983,9 mil. lei (79,8% față de anul precedent), din care producție în valoare de 672,4 mil. lei sau 68,3% a fost exportată. Stocurile producției la depozite în anul 2009 au diminuat cu 17,6% în comparație cu anul 2008 și au constituit 82 mil. lei.

Totuși, procesul investițional continuă. Se extinde sortimentul producției industriale. Producția băuturilor alcoolice, care ani la rând a fost dominantă, a început să cedeze pozițiile în favoarea unor altor activități. Numai în ultimii câțiva ani a fost lansată producerea a 10 tipuri noi de produse (module electronice, granule PVC, carne și produse din găină, articole de confecții, articole de parfumerie, plăci ceramice din mozaică, combustibil pentru încălzire etc.). În anul precedent se află în proces de lansare noi capacități privind producerea ambalajului din plastic, mezelurilor, combustibilului alternativ etc.

Un alt gen de activitate permis pentru efectuare în zonele economice libere este *sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal al Republicii Moldova*. În 2009 volumul acestor operațiuni a constituit 9,2 mil. lei.

În anul 2009 s-a dezvoltat cu ritm rapid un nou gen de activitate – *activitate comercială externă*, care s-a desfășurat în patru zone libere din cele șase (cu excepția ZAL "Expo-Business-Chișinău" și ZAL „Tvardița”). Volumul vânzărilor nete pentru anul 2009 a constituit 69,8 mil. lei sau de 4,3 ori mai mult decât în anul 2008.

Printre *alte genuri auxiliare de activitate* permise de legislație se enumără construcțiile, serviciile comunale, activitatea de arendă și depozitare, alimentația publică. În ultimii 5 ani volumul total al serviciilor în cadrul acestor genuri de activitate a crescut de 4,7 ori. Dezvoltarea rapidă a genurilor auxiliare de activitate sporește atractivitatea zonelor libere, formează un mediu favorabil de afaceri, creează condiții necesare pentru atragerea investițiilor de proporții și realizarea proiectelor industriale. Volumul comerțului și cel al serviciilor prestate contra plată, desfășurate în anul 2009 de către rezidenți în cadrul garanțiilor de stat, a constituit 115,9 mil. lei și 2,5 mil. lei, respectiv. Volumul esențial al comerțului și al serviciilor prestate contra plată revine rezidenților din subzona "Valea Morilor" a ZAL "Expo-Business-Chișinău".

"Expo-Business Chișinău" a fost lansată la 3 noiembrie 1995 și ocupă o suprafață de 29,4 ha. Direcțiile principale de producere sunt: producerea echipamentului electronic, articolelor din peliculă polimerică, îmbutelierea băuturilor alcoolice, producerea și asamblarea mobilei, producerea articolelor din plută pentru îmbutelierea băuturilor alcoolice etc. În zona economică activează 59 de rezidenți, din care 11 autohtoni și 48 în comun cu investitori din diferite țări, inclusive din Rusia, SUA, România, Ucraina, Germania, Bulgaria, Irlanda, Italia, Israel, Marea Britanie etc. Totalul investițiilor – peste 47 mln. USD. Activitatea de producere este activitatea prioritară în ZEL, și a devenit posibilă după deschiderea subzonei de producere-tranzit „Sud - Est”.

Zona Antreprenoriatului Liber „Tvardița” și-a început activitatea din 1995, pe o suprafață de 2,5 ha. Produce băuturi alcoolice (vin, divin, distilate pentru divin), produse din lactate (brânză). Producția este exportată în marea majoritate în Rusia. Investiții alocate constituie peste 11 mln. USD.

Zona Antreprenorialului Liber "Parcul de producție "Taraclia". A fost creată la 19 februarie 1998. Suprafața pe care se extinde este de circa 26 ha. În prezent, în zonă funcționează două subzone izolate la o distanță de 800 m una de alta. Principalele direcții de activitate sunt fabricarea plăcilor de ceramică, prestarea serviciilor, comerțul angro. Investiții – circa 14 mil. USD

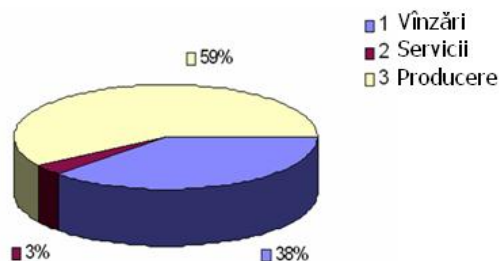

Fig. 3. Pondere principalilor activități în Expo-Business-Chișinău

Zona Antreprenoriatului Liber "Parcul de producție "Valcanes" a fost fondat în 1998, ocupă o suprafață de 122,3 ha. Produce alcool (vin) și articole de confecții, se ocupă inclusive cu sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni printre care angro. Volumul investițiilor constituie peste 10 mln. USD.

Actualmente în Zona Antreprenoriatului Liber „Parcul de producție „Valcanes” activează următorii agenți economici:

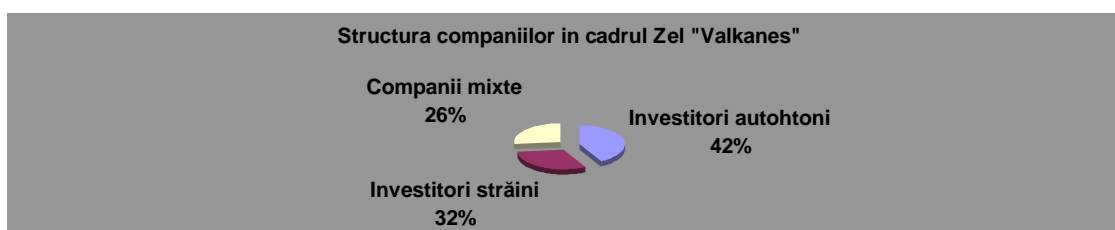

Fig. 4. Structura companiilor în cadrul ZEL "Valcanes"

"Parcul de producție "Otaci-Business" a fost fondat în anul 1998, teritoriul ocupat este de 34.19 ha. Principalele direcții de activitate sunt fabricarea articolelor de confecții și cusutul manoperei încălțăminte. Investiții –circa un mil. USD.

Zona Economică Liberă "Ungheni-Business" a suplinit lista celorlalte zone în anul 2002. Ocupă o suprafață de 42.34 ha. Direcțiile de activitate: producerea și asamblarea mobilei, fabricarea PET-preform, îmbutelierea băuturilor nealcoolice și apei potabile, producerea covoarelor, modulelor electronice, ambalajelor pentru bijuterii, vopselelor și lacurilor industriale, scândurii și a lemnului tăiat, paletelor din lemn etc. Investiții – peste 34 mil. USD.[11]

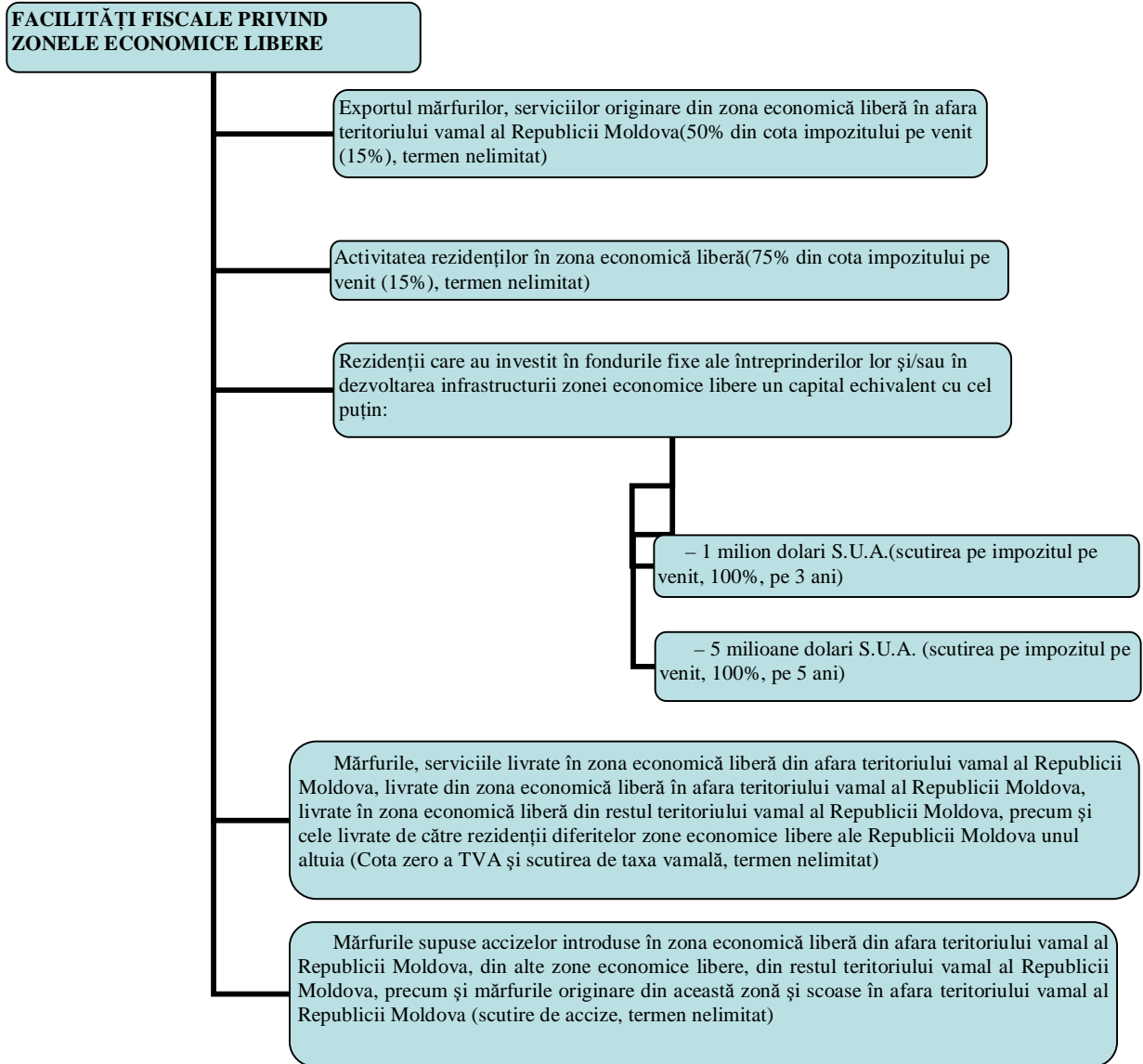

Fig. 5. Facilități fiscale privind Zonele Economice Libere [1]

Guvernul a aprobat proiectul de lege cu privire la crearea unei zone economice libere (ZEL) la Bălți. [2] Cea de-a șaptea ZEL din republică va activa pe un termen de 25 de ani, în folosință și se va acorda două terenuri în oraș cu o suprafață totală de 12 ha în apropierea magistralei feroviare și rutiere, precum și la 30 km de aeroportul internațional liber Mărculești [6].

Scopul principal al creării zonei libere „Bălți” este formarea centrului industrial în mun. Bălți, atragerea investițiilor și tehnologii avansate, crearea unui număr mai mare de locurilor de muncă, crearea noilor capacități de producere în domeniul constructoare de mașini și componentelor pentru acestea, lărgirea potențialului de export, soluționarea unui șir de probleme social-economice și crearea unui mediu investițional mai atractiv în perspectiva unui nou val de investiții ce ar putea să urmeze după criza financiară. Specializarea zonei libere pe domenii de activitate se preconizează după cum urmează:

1. fabricarea producției orientată spre export;
2. activitatea comercială externă, precum și sortarea, ambalarea, marcarea;
3. darea în arendă a bunurilor industriale altor rezidenți, precum și oferirea acestora serviciilor comunale. Astfel investitorii noi vor obține suprafețe de producție practic finisate, precum și toată infrastructura inginerescă și comună.

Activitatea acestei zone va fi orientată spre:

- producerea producției constructoare de mașini, componentelor și a altor produse cu valoare adăugată mare;
- realizarea producției finite pe piața externă;
- utilizarea capacităților de producție existente și a infrastructurii municipale [8].

Se preconizează că primele proiecte vor aduce investiții de 25 milioane de euro și, iar vânzările producției industriale se estimează la jumătate de miliard de lei, a declarat vicepremierul Valeriu Lazăr, ministrul Economiei și Comerțului.

Rezidentul principal al ZEL va deveni producătorul de componente pentru industria auto Draexlmaier, care a intrat pe piața moldovenească în anul 2006. La începutul lunii noiembrie 2009, Peter Hilbert, directorul companiei germane în Moldova, declara că „în cazul unei decizii pozitive în acest sens (crearea zonei economice libere – ECONOMIST) Draexlmaier e gata să investească circa 205 mil euro în infrastructură, clădiri și echipament etc. și să dubleze numărul de angajați, în prezent având 15 mii de muncitori”. El mai spunea că deja la etapa inițială cinci companii din diverse domenii industriale s-au arătat interesate de a investi în această zonă.

Crearea zonei economice libere la Bălți, de fapt, este și o condiție impusă de Draexlmaier, care la începutul lunii noiembrie 2009 promitea investiții de milioane, dacă Chișinăul acceptă crearea unei zone economice libere [5].

Astfel încât, delimitarea anterioară a obiectivelor prioritare pentru crearea zonei economice libere „Bălți” aduce la evidență principalele avantaje atât pentru dezvoltarea pozitivă a acestei ZEL, cât și pentru dezvoltarea social-economică a regiunii de Nord a republicii.

În particular putem menționa faptul că activitatea ZEL din mun. Bălți va atrage în valoare aproximativ un potențial de 5-7 mii de locuri noi de munca, ceea ce constituie aproximativ 5% din totalul populației active de munca din mun. Bălți. Pe lângă aceasta, valoarea respectivă depășește numărul absolut al muncitorilor angajați de rezidenții zonelor economice libere din întreaga republică cu 65%. Municipiul dispune de multiple cadre de înaltă calificare, în acest mod, rezidenții ZEL nu vor duce lipsa de ingineri, tehnicieni, mecanici, constructori, lacatuși, personal administrativ precum și operativ.

Pe lângă aceasta, existența în viitoarea zonă economică liberă a unor capacități de producere și de comunicații semnificative, face atractivă darea în arendă a bunurilor industriale altor rezidenți, precum și oferirea acestora servicii comunale și alte servicii necesare. În acest caz, investitorii noi vor obține suprafețe de producție practic finisate, precum și toată infrastructura inginerescă și comunală. Lucrul în cauză este unul foarte potrivit și actual pentru redresarea economiei regionale, deoarece, practic investirea în activele imobiliare constituie una din problemele ce mai importante a potențialilor investitori atât rezidenți cât și a celor din străinătate care doresc să se implice în sectorul de producție. Arenda încăperilor pe teritoriul unei zone economice libere este o alternativă potrivită în comparație cu ofertele din restul municipiului sau regiunii întregi.

Potențialul productiv existent și perspectivele de consolidare a acestuia cu ajutorul investițiilor străine în limitele suprafețe de 11,6 ha cu o infrastructură deja existentă (depozite, spații de producere, infrastructură comunală), precum și situarea geografică favorabilă, având acces la calea ferată și la drumurile auto de o importanță republicană și internațională, sunt un fundament trainic pentru crearea și funcționarea eficientă a ZEL „Bălți”.

În cadrul primelor proiecte economice se planifică de a investi cea. 25 mln. euro, iar volumul vânzărilor producției industriale se estimează peste 0,5 mild. lei anual, iar producția să fie orientată spre export nu mai puțin de 90% . Faptul că mărfurile adiacente acestor zone vor fi exportate în pondere majoritară, va atrage efecte pozitive din două puncte de vedere: în primul rând va influența la creșterea pozitivă a balanței comerciale pe regiune și pe întreaga țară; în al doilea rând, zona respectivă, fiind beneficiar de un impuls puternic în dezvoltare, dotare tehnologică, infrastructură informațională, investiții străine poate da naștere unui efect de dependență a economiei naționale și regionale, exercitând o presiune concurențială asupra producătorilor naționali în anumite segmente ale pieței. De aceea tendința avansată a zonelor economice de a exporta, demonstrează că antreprenorii locali și regionali vor fi protejați de o concurență nelocală, ce vor atrage impacte pozitive asupra dezvoltării eficiente a economiei regionale.

Caracterul comercial al sistemului administrativ al ZEL imprimă note pozitive ce se pot solda cu multe momente pragmatice precum:

- 1) organizarea comercială a ZEL o face mai accesibilă în regim juridic și mai atractivă pentru investitorii străini;
- 2) se reduc semnificativ cheltuielile de infrastructură din partea statului datorită atragerii de capital privat;
- 3) autofinanțarea organizației ce administrează o motivează/stimulează să organizeze variații posibile în vederea ridicării eficienței ZEL;
- 4) se mărește garantarea și stabilitatea condițiilor de funcționare a ZEL, respectiv și atractivitatea pentru investiții străine, deoarece în cazul schimbării condițiilor economice de activitate, responsabilitatea revine organelor de administrare a acestora, cu achitarea respectivelor compensații.

Însă pe lângă avantaje și perspectivele menționate orice proiect de investiții este legat și de anumite riscuri și incertitudini. Riscurile specifice pentru ZEL sunt de regulă mai mari decât în cazul proiectelor convenționale de dezvoltare industrială. Probabilitatea apariției rezultatelor negative își pot avea originea în lipsa posibilităților de control a deciziilor firmelor străine, în interdependența între zona și mediul extern (în care pot interveni schimbări de natură economică, monetară, politică), ce poate modifica condițiile inițiale. Riscul este sporit și de concurența dintre companiile transnaționale, de ritmul accelerat al progresului tehnic, de fluctuațiile monetare, de schimbările de tendință în comerțul internațional cu marfuri și servicii, ca și în orientarea investițiilor. Din toate aceste puncte de vedere, ZEL este bine să fie considerată, încă din faza de proiect, ca o formă tranzitorie și complementară de dezvoltare, și nu ca scop în sine.

Dacă este de comparat cu ZEL-le din republică, atunci putem menționa, conform studiilor de specialitate s-a demonstrat că în ultimul deceniu contribuția investițiilor străine în cadrul ZEL, precum și la creșterea resurselor în valuta ale Republicii Moldova nu a fost semnificativă. Acest fapt este cauzat de lipsa de complexitate a industriilor abordate, care nu necesită investirea unui capital important ci care se bazează în cea mai mare parte pe procese de muncă intensivă. Tehnologia modernă nu este caracteristica acestor zone.

În acest caz, pentru ca Zona Economică Liberă „Bălți” să obțină o eficiență economică ar trebui să introducă tehnologii moderne, să se implice în dezvoltarea operațiunilor de import-export, să producă mărfuri în condiții mai avantajoase ce vor fi consolidate de reducerea formalităților administrative, costuri reduse pentru impozitare, absența contingentărilor la export și import, absența controlului asupra schimburilor valutare precum și a unor imobilizări de capital în taxe vamale, repatrierea profiturilor.

Din analiza efectuată putem trage următoarele concluzii.

1. În condițiile depresiunii economice crearea unor forme specifice teritorial-administrative cu un regim financiar vamal preferențial precum sunt zonele economice libere este o soluție eficientă pentru relansare economică atât din punct de vedere regional cât și național. Deoarece ieșirea economiei Moldovei din starea de criză și depresie este de neimaginat fără integrarea ei în relațiile economice mondiale, atragerea investițiilor străine și a tehnologiilor moderne atât în ramurile tradiționale, cât și în ramurile noi de producție cu un nivel științific avansat.

2. Ponderea majoritară a exportului va demara efecte pozitive asupra balanței comerciale și va proteja sectorul antreprenoriatului local de concurența potențial ofensivă ce ar putea parveni din partea ZEL.

3. Pentru Republica Moldova ar trebui de specificat că crearea acestor zone economice libere va constitui un rol important în dezvoltarea economiei țării noastre. Din acest punct de vedere, luând în considerație formarea potențialului inovațional și modernizarea economiei țării prin intermediu ZEL va fi mai eficientă dacă acestea vor fi amplasate în apropierea de orașe mari cu resurse financiare relativ accesibile și suficiente, cu o infrastructură de transport, socială și de producție corespunzătoare. Practic mun. Bălți se încadrează armonios în limitele acestor parametri.

Bibliografie

Acte și norme legislative:

1. Facilități fiscale privind Zonele Economice Libere în Republica Moldova, <http://www.mec.gov.md> .
2. Legea Republicii Moldova cu privire la înființarea Zonei Economice Libere “Bălți”, nr. 26 din 4 martie 2010.
3. Legea Republicii Moldova cu privire la Zonele Economice Libere Nr.440-XV din 27.07.2001, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.108-109/834 din 06.09.2001.

Articole:

4. “Activitatea Zonelor Economice Libere ale Republicii Moldova în 9 luni ale anului 2008”, Ministerul Economiei al Republicii Moldova, 4.12.2008, <http://www.mec.gov.md/node/895> .
5. „Compania germana “Draxlmaier” își va extinde investițiile în Republica Moldova”, Ministerul Economiei al Republicii Moldova, 4.11.2009, <http://www.mec.gov.md/node/1749> .
6. “Guvernul aprobă crearea celei de-a șaptea zone economice libere din Republica Moldova”// Ziarul Imedia, 12 februarie 2010, <http://www.imedia.md/libview.php?l=ro&id=1089&idc=242> .
7. “Importanța și distribuția pe glob a zonelor economice libere”// Ziarul “Financiarul”, 6 iulie 2008, http://www.financiarul.com/articol_8709/importanta-si-distributia-pe-glob-a-zonelor-economice-libere.html .
8. “Încă o zonă economică liberă, la Bălți”, 10 februarie 2010, www.eco.md/article/7474/
9. Lupu Victoria, „Modelul organizațional-instituțional al Zonelor Economice Libere, aliniat la condițiile Republicii Moldova”// Revista “Economica”, 2010, Nr. 1(71), pag. 114 – 121.
10. „Zonele Economice Libere”, Ministerul Economiei al Republicii Moldova,direcția: Politici de dezvoltare și de promovare, <http://www.mec.gov.md/sector/121/929>
11. „Principalele rezultate ale activității zonelor libere în anul 2009”, Ministerul Economiei al Republicii Moldova, <http://www.mec.gov.md/sector/121/929>.
12. “Zonele economice libere - despre concept, istorie și tipologie”// Istoria Economica, 19 iulie 2008, http://www.financiarul.com/articol_7321/zonele-economice-libere---despre-concept-istorie-si-tipologie.html?action=print.
13. “Zonele Economice Libere din Republica Moldova”, secțiunea Oportunități, Invest în Moldova, <http://moldovainvest.md/content/taxes>.